

Kronika

2017 m. rugsėjo 7–9 d. Klaipėdoje ir Biržuose vyko tarptautinė mokslinė konferencija „Reformacijos idėjų atgarsiai tarp Gdansko ir Talino. Kultūrinio transfero ypatumai“. Konferencijos rengėjai: Klaipėdos universitetas, Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas, Klaipėdos miesto savivaldybė, Biržų krašto muziejus „Sėla“.

Šia konferencija siekta iš laiko perspektyvos įvertinti kultūrinius pokyčius, reformacijos kultūrinio transfero ypatumus ir jų poveikį bažnytiniam bei pasaulietiniam gyvenimui regione tarp Gdansko ir Talino. Norėta akcentuoti ne tik patį Reformacijos laikotarpį, bet ir iš laiko perspektyvos pažvelgti, kaip Reformacijos idėjos keitėsi atskiruose regiono miestuose ir žemėse bei šalyse, kokį poveikį jos turėjo atskirų kraštų visuomenių bei jų grupių raidai, kokios idėjos peržengė atskirų kraštų, bažnyčių ar konfesijų ribas.

Trijų dienų konferencijoje perskaityta net 20 pranešimų. Iš jų paminėtini bent keli, artimiausią susiję su senosios kultūros ir raštijos veikėjais ir reiškiniiais: Hartmut Rudolph, „Daniello Jablonskio veikla Reformacijos, Humanizmo ir ankstyvosios Apšvietos idėjų įtakoje“; Kristi Viiding, „Atminimo kultūros pokyčiai antkapiuose ir humanistinės atminimo poezijos pokyčiai Livonijoje“; Dainora Pociūtė-Abukevičienė, „Padujos universitetas ir LDK antitrinitizmo ištakos: Petras Gonezijas“; Darius Petkūnas, „1545 m. prūsų katekizmų šaltiniai“; Žavinta Sidabraitė, „Oficialiųjų Prūsijos valdžios aktų vertimo į lietuvių kalbą byla“; Darius Barasa, „Klaipėdos dvasinio gyvenimo panorama remiantis 1644–1704 m. miesto bažnyčių vizitacijomis; Arvydas Pacevičius, „Protestantiškoji knygos kultūra senojoje Lietuvoje“.

Visa konferencijos programa internete: <http://briai.ku.lt/2017-09-04/>

Parengta pagal organizatorių informaciją

2017 m. rugsėjo 14–16 d. Kaune, Vytauto Didžiojo universitete, vyko Lietuvos istorikų suvažiavimas „Vasario 16-osios Lietuva: pirmtakai ir paveldėtojai“. Ketvirtąjį Lietuvos istorikų suvažiavimą organizavo Lietuvos nacionalinis istorikų komitetas (LNIK). Jis buvo skirtas Lietuvos valstybės atkūrimo 100-osioms metinėms. Dideliame renginyje, jo sekcijose ir diskusijose dominavo XX a. tematika. Buvo perskaityti ir keli filologų pranešimai, taip pat istorikų pranešimų, aktualių senosios raštijos, kultūros tyrimams. Paminėtini tie, kurie buvo pristatyti sekcijoje, pavadintoje „Nuo „didžiųjų žmonių“ istorijos prie istorinės antropologijos: kaip rašyti Viduramžių ir ankstyvųjų Naujųjų laikų biografijas“ (moderavo Aurelijus Gieda). Sekcijos dalyviai, istorikai, literatūros ir meno istorikai, pristatė istorinių asmenybių – įvairių LDK laikotarpių ir atstovaujančių skirtingoms socialinėms grupėms – biografijų rašymo metmenis. Pagrindiniai klausimai – biografistikos tendencijos, ikimodernių laikų asmenybės pažinimo galimybės ir ribos, tyrimų šaltiniai, metodologinės problemos. Perskaityti 5 pranešimai: Darius Baronas, „Daugiaveidis Gediminas“; Rimvydas Petrauskas, „Vytautas Aleksandras – krikščioniškas monarchas vėlyvųjų Viduramžių Europoje“; Mintautas Čiurinskas, „Šv. Kazimiero biografija: istorinis asmuo ir *gloria sanctitatis*“; Jolita Sarcevičienė, „Moters su kūdikiu portretas bažnyčios ir karo lauko fone: Kristina Radvilaitė-Zamoiskienė“; Aistė Paliušytė, „Tapytojas Antanas Grušeckis: šlovės mirazai“. Perskaičius pranešimus įdomių nuomonių buvo išsakyta diskusijoje. Viena iš nuskambėjusių šmaikščių ir provokuojančių minčių – Vytauto Didžiojo universitetą vadinti Aleksandro Didžiojo vardu. Paminėtinas ir kitoje sekcijoje („Įsivaizduoti praeitį: istoriografija, menas, istorinė kultūra“) perskaitytas Vytauto Ališausko pranešimas „Pranciškaus Skorinos misija: ką gali vaizduotė, kai ją žaboja faktai?“, kuriame pranešėjas pateikė aiškinimą, „kaip galėjo neišlikti dalis jo aptarto veikėjo parūpinto Biblijos vertimo“ ir viziją, kokių pasekmių katalikiškas vertimas į rusų kalbą turėjęs pasiekti Maskvijoje. Baigiant galima paminėti malonų įvertinimą: minėtoji sekcija renginio recenzento buvo pavadinta „vienareikšmiškai kokybiškiausia ir brandžiausia suvažiavimo sekcija“, o visą išsamią ir šmaikščių Nerijaus Šepečio recenziją galima paskaityti žurnalo *Naujasis Židinys-Aidai* 2017 m. 8-ajame numeryje. Internetė: http://slaptas.nzidiny.lt/a/2017/12/27/nerijus-sepetys-suvaziavimas-toks-suvaziavimas-nza-nr-8/#_ednref1

Visa suvažiavimo programa: <http://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2017/09/4-asis-istorik%C5%B3-suva%C5%BEiavimas-%E2%80%93-programa.pdf>

MINTAUTAS ČIURINSKAS

2017 m. rugsėjo 25–26 d. Kėdainiuose vyko tarptautinė mokslinė konferencija „Reformacija ir lituanistika“, skirta reformacijos 500 metų jubiliejui paminėti. Konferenciją organizavo Lietuvos edukologijos universitetas. Drauge su Lietuvos mokslo ir studijų institucijų į konferenciją atvyko ir renginyje dalyvavo Prahos Karolio universiteto (Čekija), Vroclavo universiteto (Lenkija), Baltijos federalinio Imanuelio Kanto universiteto (Rusija), Brno Masaryko universiteto (Čekija), Maskvos M. V. Lomonosovo, Gruzijos technikos universiteto (Gruzija) baltistikos (lituanistikos) centrų mokslininkai, dėstytojai, studentai.

Konferencijos metu buvo svarstoma, kuriose valstybės, visuomenės ir kultūros gyvenimo srityse Reformacijos poveikis buvo didžiausias; kokia buvo Reformacijos įtaka kraštams, kuriuose protestantizmas viešpataujančia religija netapo; kokią reikšmę Reformacija turėjo lituanistikai – Lietuvos valstybės, visuomenės, kultūros, kalbos, istorijos ir literatūros raidai, tyrimams bei sklaidai šalyje ir užsienyje; kuo skyrėsi ir kuo panašus buvo Lietuvos ir kitų Europos kraštų protestantizmas ir protestantai.

Konferencijoje buvo perskaityti net 25 pranešimai, tad čia paminėsime tik kai kuriuos, vienaip ar kitaip susijusius su senosios raštijos tematika: Gina Kavaliūnaitė, „Apie dvi lituanistikai svarbias bažnyčias Londone“; Ernesta Kazakėnaitė, „Iš Biblijos vertimo istorijos: pirmieji vertimai, Reformacija, Biblija latvių kalba (1694)“; Rasa Leonavičiūtė, „Lenkijos karalienė Ir Lietuvos didžioji kunigaikštienė Bona Sforca ir Reformacijos judėjimas“; Justyna Małysiak, „Katalikas – geresnis krikščionis? Apie katalikų ir protestantų vaizdinių kūrimą XVII amžiuje“; Dainora Pociūtė, „Apie ligas ir gydytojus: XVI a. liuteroniškoji raštija ir lietuviškojo medicininio diskurso ištakos“; Aivas Ragauskas, „Liko tik Bambyziškis... Naujamiesčio evangelikų reformatų bendruomenės, bažnyčios ir mokyklos lemtys (XVI a. pab. – XX a. vid.)“; Inga Strungytė-Liugienė, „Johanno Arndto (1555–1621) „Paradiesgärtlein“ ir jo vertimai į lietuvių kalbą“; Mindaugas Šinkūnas, „Knygos nobažnystės (Kėdainiai, 1653) perikopių šaltiniai“; Tatjana Vologdina, „Kristijono Donelaičio patarimai *Metuose* – rašytojo pasaulėžiūros atspindys“; Piotr Wojnarowicz, „Kristupas Radvila Perkūnas – kitatikių globėjas“; Vilma Zubaitienė, „Jono Jokūbo Kvantto Biblijos (1735) įtaka XVIII amžiaus kalbiniams darbams“; Rimantas Žirgulis, „Privatus protestantiškas kunigaikščių Radvilų miestas Kėdainiai XVII a.“

Internetė galima rasti platesnį konferencijos aprašymą: https://leu.lt/lt/leu_naujienos/universiteto-naujienos/archyvas/p80/kedainiuose-ivyko-tarp-tautine-fgzq.html; taip pat tezių leidinį: https://leu.lt/download/49841/kedainiai_tezes_internetui.pdf

Parengta pagal Lietuvos edukologijos universiteto
informaciją

2017 m. rugsėjo 28–29 d. Varšuvoje Lenkijos mokslų akademijos Literatūros tyrimų institute įvyko konferencija „Jaki to gatunek? Problemy z definicjami“ („Koks tai žanras? Apibrėžimo problemos“).

Konferencijos rengėjai – Lenkijos mokslų akademijos Literatūros tyrimų instituto Renesanso ir Baroko skyrius. Renginyje dalyvavo gausus būrys mokslininkų iš įvairių Lenkijos mokslo įstaigų, taip pat trys LDK literatūros specialistės iš Lietuvos. Konferencijos tikslas – aptarti vis dar neaiškias senosios literatūros žanrų ribas, jų ypatybes, paskirtį, reikšmę ir poveikį. Konferencijoje būta apibendrinančių teorinių pranešimų, iš kurių minėtinas profesoriaus Mareko Prejso apie XVI–XVII a. senosios lenkų literatūros žanrus ir jų komunikacinį poveikį, profesorės Joannos Partykos apie įvairiose šalyse besiskiriančius kai kurių žanrų apibrėžimus ir iš to kylančias problemas. Prie tokių pranešimų priskirtini ir dviejų Lietuvos literatūrologių pranešimai: Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto mokslininkė Asta Vaškeliėnė pateikė proginės lotyniškosios literatūros Lietuvoje vėlyvojo Baroko laikotarpiu panoramą ir aptarė tokios literatūros žanrinės specifikos ypatumus. Vilniaus universiteto dėstytoja Dovilė Keršienė aptarė viduramžinių ir Renesanso epochos laiškų skirtumus, jų terminologijos vingrybes. Daug kalbėta apie atskirus literatūros žanrus: ypač teatrališkas ir įdomus buvo vieno garsiausių Lenkijoje epigramos teorijos žinovų profesoriaus ir Jėzaus Draugijos nario Jarosławo Nowaszczuko pranešimas apie kintantį, bet kartu ir universalų epigramos žanro apibrėžimą XVII–XVIII a. Ypač daug dėmesio skirta smulkiesiems literatūros žanrams: epitalamijai, lemai, psalmėi, serenadai, satyrai ir pan. Šioje grupėje išsiskyrė Varšuvos universiteto profesorės Barbaros Milewskos-Ważbińskos gausia rankraštine medžiaga paremtas pranešimas apie mįsles (*aenigma*). Dar vieną grupę pranešimų sudarė svarstymai apie vieno ar kito kūrinio žanrinį pobūdį. Dažniausiai tai į vieno žanro ribas netelpantys kūriniai. Toks buvo ir Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto mokslininkės Živilės Nedzinskaitės

pranešimas apie vadinamojo 1695 m. Kražių rankraščio žanrą. Konferencijoje daug diskutuota apie skirtingų žanrų ribas, atskirų autorių kūrinis, galimybės nustatyti tam tikrų žanrų apibrėžtis.

Konferencijos programa: <http://ibl.waw.pl/index.php?app=docs&action=get&iid=3916>

ŽIVILĖ NEDZINSKAITĖ

2017 m. spalio 1–3 d. Tartu universitete įvyko tarptautinė mokslinė konferencija „Influence and Originality in Literary Creation“ („Įtaka ir originalumas literatūrinėje kūryboje“).

Konferencijos rengėjai – Estijos lyginamosios literatūros asociacija (EACL), kuri rengia tokio pobūdžio konferencijas kas dveji metai. Renginyje dalyvavo 24 pranešėjai iš Estijos, Latvijos, Rusijos, Slovakijos, Slovėnijos, Rumunijos, Prancūzijos, Airijos, Pietų Korėjos. Iš Lietuvos dalyvavo 5 pranešėjos: VU docentė Audinga Peluritytė-Tikuišienė, LEU docentė Gitana Vanagaitė ir trys LLTI Senosios literatūros skyriaus mokslininkės – Asta Vaškeliienė, Živilė Nedzinskaitė ir Dovilė Keršienė.

Konferencijoje daugiausia dėmesio buvo skiriama įtakos ir originalumo tarpusavio santykių dinamikai praeities ir dabarties literatūros kūrinuose. Tiek „centruose“ ir „periferinėse“ srityse, tiek pasaulio literatūros kanonuose, tiek nacionalinėse literatūrose, visose pagrindinėse literatūrinio kūrybingumo srityse. Buvo siekiama aptarti literatūros teorijos ir literatūros kūrimo praktikos, aiškios ir implicitinės poetikos santykius, (beletristinio) vertimo ir vertimo teorijos kaip įtakų perdavimo priemonės vaidmenį. Buvo keliami klausimai, ar pagrindinės „centro“ literatūros tradicijos yra savarankiškos ir neturi kontaktų su mažomis ir periferinėmis kultūromis? Ar egzistuoja išimtis iš „taisyklės“, kad visos reikšmingiausios pasaulio literatūros kanonui priklausančių literatūros kūrinių formos ir filosofijos naujovės buvo sukurtos Vakarų svarbiausiose kalbinės kultūros srityse (centruose)? Ar esama atvejų, kai tikrasis poetiškumo ir dvasinio turinio originalumas radosi gana laisvi nuo užsienio įtakos ir ypač nuo poveikių, kilusių iš Vakarų estetinių madų? Ar literatūros teorija (filosofija) yra kažkas, kas *a priori* ar *a posteriori* veikia pirminę literatūrinę kūrybą?

Asta Vaškeliienė savo pranešime „Literatūros teorija XVIII a. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje: nuo antikinės tradicijos iki klasicizmo“ analizavo

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės XVIII a. literatūros teorijos ypatumus. Juos atskleidama prelegentė pirmiausia apžvelgė pagrindines XVI a. pab. – XVII a. retorikas ir poetikas. Buvo pastebėta, kad šiuose darbuose išdėstyti teiginiai sulaukė tęstinumo, buvo plėtojami ir modifikuojami iki pat XVIII a. vidurio, jau žymincio Apšvietos epochos pradžią ir pokyčius literatūros estetikoje.

Živilė Nedzinskaitė skaitė pranešimą „Originalumas lotyniškuose LDK jėzuitų kūriniuose: 1695 m. Kražių rankraščio atvejis“. Prelegentės tyrimai rodo, kad Lietuvoje lotyniškai kūrę jėzuitai paliko daug literatūros kūrinių. Dauguma jų parašyti laikantis kone privalomų to meto poetikos ir retorikos taisyklių. Tačiau kai kurie kūriniai net ir tokiaame kontekste išsiskiria savo originalumu. Pranešime kalbėta apie vieną iš tokių – 1695 m. Kražių rankraštį. Tai 8 jėzuitų studentų įvairaus žanro kūriniai, stebinantys branda, talentu ir originalumu. Kražių rankraštyje atsispindi XVII a. pabaigos poetikos ir retorikos tendencijos, Baroko epochai būdinga literatūros žanrų gausa, studentų išmonė ir gabumai kurti kūrinius, kurie meniškumu nė kiek nenusileidžia žymiausių poetų veikalams.

Dovilė Keršienė skaitė pranešimą „Valdovo įvaizdžio kūrimo kanonas XV–XVI a. epistolikoje: Lietuvos didžiųjų kunigaikščių Vytauto Didžiojo ir Žygimanto Senojo atvejis“. Pranešimo objektas – dviejų autorių laiškas dviem Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovams. Pirmasis laiškas (rašytas apie 1429 m.) – tai iki šiol aiškiau neidentifikuoto autoriaus Pranciškaus Akvaviviečio (Franciscus de Comitibus Aquae Vivae) laiškas Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Vytautui Didžiajam. Kiti du laišakai rašyti (1527 ir 1528 m.) garsaus humanisto Erazmo Roterdamiečio Lietuvos didžiajam kunigaikščiui, Lenkijos karaliui Žygimantui Senajam. Pranešime buvo analizuojama ir lyginama, kokiais kanonais – literatūriniais, retoriniais, kultūriniais, epistoliniais – remiasi abu laiškų autoriai. Be to, buvo aptariamas laiškų autorių kuriamas valdovo portretas, jo asmens, veiklos ir poelgių vertinimas, kokių tikslų siekiama rašant laiškus.

Pranešimų pagrindu parengtus straipsnius planuojama skelbti 2018 m. moksliniame žurnale *Interlitteraria*, kurį rengia Tartu universiteto Lyginamosios literatūros katedra ir Estijos lyginamosios literatūros asociacija.

Konferencijos programa: <https://www.ut.ee/en/events/conference-influence-and-originality-literary-creation>

DOVILĖ KERŠIENĖ

2017 m. spalio 17 d. Vilniaus rotušėje surengtame „Pranciškaus Skorinos forume“ LDK intelektualo ir spaudos pradininko darbų reikšmę aptarė, naujais atradimais su visuomene dalinosi mokslininkai dr. Ilja Lemeškinas (Prahos Karolio universitetas), prof. Sergejus Temčinas (Lietuvių kalbos institutas), dr. Sigitas Narbutas (Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka).

Renginio organizatoriai: Vilniaus miesto savivaldybė, Lituanistų sambūris, Lietuvos istorijos mokytojų asociacija, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Vilniaus rotušė.

Tai buvo vienas paskutinių jubiliejinių Skorinos Biblijos 500 metų jubiliejaus minėjimo renginių. Plačiau apie visus Skorinai skirtus metų renginius galima pasiskaityti Almos Braziūnienės apžvalgoje, publikuotoje žurnale *Knygotyra* (2017, Nr. 69, p. 284–289), internete: <http://www.zurnalai.vu.lt/knygotyra/article/download/10967/9375>

Spalio 12 d. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje įvyko parodos „Reformacijai 500“ atidarymas. Dalyvavo istorikė doc. habil. dr. Ingė Lukšaitė, evangelikų liuteronų kunigas Ričardas Dokšas, parodos autorė Agnė Zemkajutė. Renginį vedė LMA Vrublevskių bibliotekos direktorius doc. dr. Sigitas Narbutas. Paroda veikė nuo spalio 9 d. iki lapkričio 30 d. Joje buvo eksponuojami LMA Vrublevskių bibliotekoje saugomi spaudiniai ir rankraštiniai dokumentai, atspindintys Reformacijos istoriją Vakarų Europoje ir Lietuvoje.

Parodos pradžioje buvo galima pamatyti dviejų Reformacijos „protėvių“ – Jano Huso ir Girolamo Savonarolos – veikalais. Čia taip pat eksponuoti XVI a. bestseleriai – Martyno Lutherio Mažasis katekizmas ir jo į vokiečių kalbą išversta Biblija, Reformacijos raidą Lietuvoje liudijantis 1556 m. paskelbtas Mikalojaus Radvilos Juodojo viešas atsakymas į popiežiaus nuncijaus Luigi Lippomano laišką, Brastos Biblija, Jono Bretkūno *Postilė*. Tarp rankraštinių dokumentų eksponuoti du XVI a. Radvilų pasirašyti pergamentiniai raštai, kuriais jie skyrė pastatus ir žemę Vilniaus evangelikų reformatų bendruomenės reikmėms. Parodoje taip pat galima buvo pamatyti Karaliaučiaus universitetą baigusiu asmenų sąrašą, kuriame tarp kitų 1548 m. bakalauro laipsnį gavusių asmenų minimas ir Martynas Mažvydas (Martinus Mossuidius Lithuanus). Parodoje buvo galima susipažinti ir su kitais reikšmingais, unikaliais dokumentais, liudijančiais Reformacijos reikšmę mūsų kultūrai.

Parengta pagal parodos autorės LMA Vrublevskių bibliotekos
Retų spaudinių skyriaus darbuotojos A G N Ė S Z E M K A J U T Ė S informaciją

Spalio 19 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje įvyko vieša paskaita, kurią skaitė senosios raštijos tyrėjas, LMA Vrublevskių bibliotekos direktorius Sigitas Narbutas.

Paskaitoje buvo pristatytas evangelikų liuteronų kunigas, pamokslininkas ir rašytojas Paulius Oderbornas (apie 1555 – 1604), aptartas jo gyvenimas ir kūryba, apžvelgti tos kūrybos literatūriniai bei kultūriniai kontekstai, daugiau dėmesio skiriant antros XVI a. pusės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos kita-kalbei grožinei literatūrai ir istoriografijai. Visa tai buvo pasitelkta pristatant šių metų atradimą – kultūros ir literatūros istorikams nežinotą Oderborno poemą *Himnas apie seną ir garsią Glebavičių giminę*, išspausdintą Vilniuje 1583 m.

Spalio 19 d. Kaune, Vytauto Didžiojo universitete, vyko mokslinė konferencija „Bažnyčios ir visuomenės santykiai Lietuvoje VI“, skirta Reformacijos 500 m. jubiliejui. Dalis jos pranešimų aktualūs senosios raštijos tyrimų požiūriu: Moreno Bonda, „Pirmųjų dviejų amžių protestantų istoriografijos apžvalga: ar tai tik žvilgsnis į praeitį?“, Alfonsas Motuzas, „Kai kurie pastebėjimai Marijos kulto raiškos klausimais reformacijos įsigalėjimo metu Lietuvoje“, Laurynas Šedvydis, „Vilniaus archidiakonas Juozapas Jasinskis – inventorių knygų autorius XVI a.“; Vaida Kamuntavičienė, „Krakių kotryniečių vienuolyno reikšmė visuomenei XVIII a.“; Asta Giniūnienė, „XVI–XVII a. europinės biblinės iliustracijos, jų įtaka Lietuvos krikščioniškajai tapybai“.

Visa konferencijos programa: <http://reformacija.lt/wordpress/moksline-konferencija-vdu-reformacija-lietuvoje-tarp-doktrinos-apmastymu-moderniosios-visuomenes-istaku-ir-politiniu-interesu/>

MINTAUTAS ČIURINSKAS

Spalio 26 d. Vilniuje, Nacionaliniame muziejuje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, įvyko tarptautinė mokslinė konferencija „Reformacija Lietuvoje ir jos poveikis kultūros atsinaujinimui“. Konferencija skirta paminėti 500 metų Reformacijos jubiliejų ir buvo vienas tarptautinių mokslo renginių Lietuvoje. Joje daug dėmesio skirta Reformacijos Lietuvoje ryšiams su XVI–XVII a. Europa, bendruomenių ir institucijų veiklai, asmenybėms, idėjoms ir vertybėms, regioninėms ypatybėms ir kultūros atsinaujinimo procesams. Pranešimuose buvo skirta dėmesio Reformacijos įtakai ir paveldui įvairiose kultūros srityse, o čia paminėsime pranešimus, skirtus Reformacijos tekstams

ir jiems suvokti svarbiam kultūriniam kontekstui: Ingė Lukšaitė, „Reformacija – kultūrų sąveikos veiksnys“; Marzena Liedke (Baltstogės universitetas), „Lietuvos Vienetos organizacinė struktūra: Vakarų Europos pavyzdžiai ir Lietuvos specifiška“; Gina Kavaliūnaitė, „Reformacija ir Biblijos vertimai: Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė europiniame kontekste“. Medicinos ir medikų tema įdomiai susiejo Raimondos Ragauskienės pranešimą apie protestantų Radvilų medicinos personalą XVI–XVII a. ir Dainoros Pociūtės – apie „Reformacijos disidentą“ Stepono Batoro gydytoją Mikalojų Bučelą (Niccolò Buccella). Aivas Ragauskas supažindino su išties neeiliniu mokytoju iš Lietuvos dr. Aleksandro Karolio Kurcijaus (m. po 1668) gyvenimu ir kūryba. Sigitas Narbutas pirmą kartą mokslinėje erdvėje pristatė iki tol nežinotą Pauliaus Oderborno poemą apie Lietuvą.

Konferencijos organizatoriai ir rėmėjai – LR Kultūros ministerija, Lietuvos edukologijos universitetas, Vilniaus universitetas, Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, Klaipėdos universitetas, LMA Vrublevskių biblioteka, Lietuvos reformacijos istorijos ir kultūros draugija.

Konferencijos programa: <http://reformacija.lt/wordpress/wp-content/uploads/2017/10/Kvietimas-programa.pdf> arba: <http://www.valdovurumai.lt/lankytojams/renginiai/tarptautine-moksline-konferencija-reformacija-lietuvoje-ir-jos-poveikis-kulturos-atsinaujinimui#.WuR87ojFLDd>

DOVILĖ KERŠIENĖ

2017 m. lapkričio 8–9 d. Prahos Karolio universitete (Čekija) vyko tarptautinė mokslinė konferencija „Pranciškus Skorina ir jo Prahos Biblija. Daugiakalbis LDK kultūrinis paveldas ir šiandiena“, skirta XVI a. humanisto ir visuomenės veikėjo Pranciškaus Skorinos metams paminėti. Konferencija organizuota pagal Europos Sąjungos struktūrinių fondų finansuojamą projektą „Užsienio baltistikos centrų ir Lietuvos mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimo skatinimas“ (Nr. 09.3.1-ESFA-V-709-01-0002). Projektą vykdo Vilniaus universitetas kartu su partneriais – Lietuvos edukologijos universitetu, Vytauto Didžiojo universitetu, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutu.

Konferencijoje, projekto vykdytojų rengtoje kartu su Prahos Karolio universiteto Baltistikos centru, dalyvavo mokslininkai ir užsienio baltistikos ir lituanistikos centrų atstovai iš Austrijos, Lenkijos, Prancūzijos, Rusijos,

Suomijos, Vokietijos, Čekijos ir Lietuvos universitetų ir kitų mokslo institucijų. Konferenciją globojo Lietuvos Respublikos ambasada Čekijos Respublikoje. Konferencijos pranešimai buvo skaitomi dviejuose plenariniuose posėdžiuose, taip pat dirbta atskirose sekcijose, skirtose įvairiems konferenciją reprezentuojantiems diachroniniams ir sinchroniniams tyrimams pristatyti.

1517–1519 m. Prahoje išleista rusėniškoji Biblija Šventraščio vertimų ir jų leidimų istorijoje užima labai garbingą vietą. Rusėniškoji Biblija yra vienas pirmųjų Šventojo Rašto tekstų, perteiktų vietinėmis, o ne klasikinėmis Biblijos kalbomis (pirmiausia – hebrajų, senovės graikų ir lotynų). Po jos (ir tam tikra prasme dėl jos) Lietuvoje ir Prūsijoje netrukus buvo parengti trys kiti vertimai: du lenkiški (išspausdinti Lietuvos Brastoje 1563 m. ir Nesvyžiuje 1572 m.) ir lietuviškas (parengtas Jono Bretkūno 1579–1590 m., bet tuo metu nepaskelbtas). Rusėniškoji Biblija iki šiol žavi humanistinėmis, etinėmis ir edukacinėmis leidėjo aspiracijomis. Tai išskirtinės reikšmės Lietuvos, Baltarusijos, Ukrainos ir Čekijos knygos meno paminklas.

Plenariniuose posėdžiuose aptarta Pranciškaus Skorinos asmenybė (Olga Králíčková, Prahos Karolio universitetas, Čekija), jo veikla kultūriniame ir istoriniame kontekste bei LDK raštija kaip Europos kultūros fenomenas apskritai (Tomáš Hoskovec, Prahos lingvistinis būrelis, Prahos Karolio universitetas, Čekija). Aktualizuota rusėniškoji Biblija: iškelti citavimo klausimai (Sergejus Temčinas, Lietuvių kalbos institutas, Lietuva), reflektuota Biblijos reikšmė Šventojo Rašto leidimų istorijos požiūriu (Mira Načeva-Marvanová, Jono Evangelisto Purkino universitetas Ūstyje prie Labės, Prahos Karolio universitetas, Čekija; Olga Shutova, Prancūzija).

Daug dėmesio skirta seniesiems rankraščiams ir jų tyrimo problematikai: pristatyti LDK rankraštinės knygos kultūros bruožai iki XVI a. vidurio (Rima Cicėnienė Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Vilnius, Lietuva); aptarta Wolfenbüttelio postilė (1573/1574) ir pirmieji Biblijos vertimai į lietuvių kalbą (Jolanta Gelumbeckaitė, Frankfurto prie Maino Goethe's universitetas, Frankfurtas prie Maino, Vokietija), aktualizuotas vokiečių ordino foliantų vertimo klausimas (Grasilda Blažienė, Lietuvių kalbos institutas, Lietuva), pristatyti Bazelio pėdsako rašysenos ekspertizės rezultatai (Diego Ardoino, Vilniaus universitetas, Lietuva). Taip pat aptarti pirmieji LDK spausdinti akrostichai (Ilja Lemeškin, Prahos Karolio universitetas, Lietuva), prūsiškų ir pirmojo lietuviško katekizmo kelias į tikinčiuosius (Vanda Kazanskienė,

Sankt Peterburgo valstybinis universitetas, Rusija). Pranciškui Skorinai ir jo rusėniškajai Biblijai paminėti 2017 m. Lietuvoje, Čekijoje ir Baltarusijoje skirtus renginius detaliam apžvelgė Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos direktorius Sigitas Narbutas.

Iš viso konferencijos metu buvo perskaityti net 29 pranešimai.

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutui konferencijoje atstovavo Senosios literatūros skyriaus mokslo darbuotoja Asta Vaškeliene, skaičiusi pranešimą apie Apšvietos idėjų įtaką humanitarinio ugdymo kaitai XVIII a. antrosios pusės Lietuvos pijorų edukacijoje, ir Leidybos centro vadovas Gytis Vaškėlis, nušvietęs Petro Vileišio veiklą tęsiant Skorinos poligrafines ir leidybines tradicijas XX a. pradžios Vilniuje.

Konferencijos metu veikė čekų dailininko Eugenijaus Ivanovo darbų paroda „Pranciškus Skorina ir Praha. 500 metų rusėniškajai Biblijai“. Karolio universiteto dėstytojų Iljos Lemeškino ir Gedos Montvilaitės iniciatyva konferencijos dalyviams surengta edukacinė programa „Pranciškaus Skorinos pėdsakai Prahoje“.

Internete prieinamas konferencijos tezių leidinys: [http://baltnexus.lt/uploads/2017%20metai/lapkritis-2017/Praha_tezes_2017_%20\(1\).pdf](http://baltnexus.lt/uploads/2017%20metai/lapkritis-2017/Praha_tezes_2017_%20(1).pdf)

Konferencijos nuotraukos ir kita informacija apie ją: <http://baltnexus.lt/news/456/19/TARPTAUTIN%C4%96-BALTIŠT%C5%B2-KONFERENCIJA-PRAHOJE-SKIRTA-PRANCI%C5%A0KAUS-SKORINOS-METAMS-PAMIN%C4%96TI>

ONA PETRĖNIENĖ

2017 m. lapkričio 11 d. Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje buvo paminėtas Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino įkūrimo 400 metų jubiliejus. Buvo atidaryta paroda „Bazilijonų spaustuvės Vilniuje leidiniai“ ir surengta apvaliojo stalo diskusija tema „Bazilijonų ordino knygų leidyba Vilniuje“.

Parodos atidaryme dalyvavo Ukrainos bazilijonų vienuolių choras „Deisis“ iš Lvovo. Sveikinimo žodžius tarė Ukrainos graikų apeigų katalikų bažnyčios vadovas vyriausiasis arkivyskupas Sviatoslavas Ševčukas, Šv. Juozapato bazilijonų ordino protoarkimandritas Genésio Viomaras, Ukrainos nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Volodymyras Yatsenkivskiyi, Vilniaus Švč. Trejybės graikų apeigų katalikų bažnyčios kunigas klebonas Vinkentijus Vasylis Pelychas, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktorė Diana Varnaitė, Nacionalinės bibliotekos generalinis direktorius

prof. dr. Renaldas Gudauskas, Lietuvos Respublikos Seimo narys Žygmantas Pavilionis ir parodos rengėja Karina Basiul – Nacionalinės bibliotekos Dokumentinio paveldo tyrimų departamento darbuotoja.

Parodoje buvo pristatyti 35 įvairaus turinio, skirtingo formato XVII–XVIII a. bazilijonų spaustuvės išleisti leidiniai. Iš jų paminėtini bazilijono Hilariono Karpinskio (Hilarion Karpiński, m. prieš 1765) pirmasis lenkiškas geografinis žodynas *Lexykon geograficzny dla gruntownego poięcia gazet i historyi z roznych awtorow zebrany, przetlumaczony i napisany...* (1766), jėzuito, religinių raštų rengėjo Jono Jaknavičiaus (Jan Jachnowicz, 1589–1668) parengtos evangelijos *Ewangelie polskie y litewskie tak niedzielne jako y wszystkich swięt, które w kościele katolickim według rzymskiego porządku przez cały rok czytaię...* (1819), bazilijono Pachomijaus Ohilevičiaus (Pachomiusz Ohilewicz, m. apie 1690) unitų liturginė knyga *Ecphonemata liturgiey greckiey...* (1671 m.), medžio raiziniai iliustruota LDK rašytojo Mikalojaus Kristupo Chaleckio (Mikołaj Krzysztof Chalecki, apie 1589–1653) embleminių meditacijų knyga *Binarius Chalecianus sive duo manipuli liliorum...* (1642).

Surengtoje tarptautinėje apskritojo stalo diskusijoje dalyvavo mokslininkai bei tyrėjai iš Lietuvos, Baltarusijos, Ukrainos ir Lenkijos. Diskusiją moderaavo dr. Viktorija Vaitkevičiūtė Verbickienė (Vilniaus universiteto biblioteka). Renginį pradėjo dr. Aldona Vasiliauskienė pranešimu „Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas: istorinė apžvalga, įamžinimas“. Savo naujomis įžvalgomis apie bazilijonų vienuolynų kultūrinę veiklą pasidalijo trys mokslininkai iš Ukrainos katalikiškojo universiteto Lvove. Prof. dr. Ihoris Skočkylyšas perskaitė pranešimą „Intelektinė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bazilijonų vienuolynų kultūra“, dr. Yuriy Yasinovskij – „Vilniaus Švč. Trejybės vienuolyno 1623 metų irmologijus (hirmologionas) ir muzikos kultūra Lietuvos vienuolių bazilijonų aplinkoje“, o doktorantas Ivanas Almesas – „Bibliotheca Basilianorum Vilnensis: Vilniaus Švč. Trejybės vienuolyno bibliotekos knygų rinkinys (XVIII a. – XIX a. pirmoji pusė)“. Bazilijonų knygų rinkiniui buvo skirtas ir habil. dr. Joannos Gietkos (Varšuvos universitetas) pranešimas „Vilniaus bazilijonų vienuolyno knygos lenkų kalba (XVIII a.)“. Bazilijonų spaustuvės veiklos tam tikri aspektai buvo iškelti doktorantės Inos Kažuro (Vilniaus universitetas) pranešime „Nauji duomenys apie Vilniaus bazilijonų spaustuvės prefektus ir jų įtaką knygų repertuarui“ ir dr. Alesio Sušos (Baltarusijos nacionalinės biblioteka) pranešime „Vilniaus bazilijonų spaustuvė –

LDK knygyninkystės tradicijų kūrėja ir saugotoja“. Dr. Jolita Liškevičienė (Vilniaus dailės akademija) savo pranešime „Kaip Vilniaus jėzuitai palaikė bazilijonus, arba embleminiai palaimintojo kankinio Juozapato gyvenimo ir mirties atvaizdai“ aptarė naują leidinį – Andriejaus Młodzianovskio veikalo *Palaimintojo kankinio Juozapato, Polocko arkivyskupo, gyvenimo ir mirties simboliniai atvaizdai* publikaciją, vertimą bei studiją (2015). Renginį pabaigė doc. dr. Salvijus Kulevičius (Vilniaus universitetas) pristatydamas kolektyvinę Lietuvos ir Ukrainos mokslininkų monografiją *Lietuvos rusėnų tikėjimas: Švč. Trejybės šventykla ir vienuolynas XIV–XIX a.* (Monografija bus išleista kiek pakeistu pavadinimu *Kultūrų kryžkelė: Vilniaus Švč. Trejybės šventovė ir vienuolynas*) Diskusijoje, peraugusioje į savotišką konferenciją, perskaityti pranešimai buvo įdomūs ir informatyvūs. Tad bazilijonų ordino įvairiapusiška veikla reikalinga tolesnių išsamių tyrimų.

KARINA BASIUL

2017 m. lapkričio 17 d. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute vyko XVII Jurgio Lebedžio skaitymai – mokslinė konferencija „Reformacija ir senoji Lietuvos raštija“, skirta Reformacijos 500 metų sukakčiai ir Jono Berento (1667–1737), Prūsų Lietuvos liuteronų kunigo, religinių leidinių vertėjo bei redaktoriaus, gimimo 350 metų jubiliejui. Konferenciją surengė LLTI Senosios literatūros skyrius, joje dalyvavo pranešėjai iš LLTI, KU, LKI, VU, LMAVB, LII.

Pirmąją konferencijos sesiją, skirtą Reformacijos judėjimui Mažojoje Lietuvoje, pradėjo Darius Petkūnas pranešimu „Liturgija kaip veiksnys baltų tautinei tapatybei išsaugoti Prūsijos kunigaikštystėje“, kuriame aptarė atskirų Prūsijos tautinių grupių sėkmingus (lietuvių, Mozūrijos lenkų) ir nesėkmingus (prūsų) bandymus pasitelkiant Reformacijos idėjas įteisinti savo nacionalines kalbas per bažnytinę liturgiją. Antroji pranešėja Liucija Citavičiūtė dėmesį sutelkė į XVI a. Prūsijoje vykusius kultūrinius reiškinius, lėmusius Reformacijos įsitvirtinimą šioje teritorijoje ir jos sąsajas su katalikiška Lietuva. Ona Aleknavičienė kėlė klausimus apie XVIII a. I pusėje Prūsijos Lietuvoje vykusią konkurencinę kovą tarp tradicinių evangelikų liuteronų ir pietistų, apie jų bendradarbiavimo formas ir kaip tai veikė lietuvių raštijos raidą ir šio krašto kultūrą. Sesiją užbaigė Jurgio Pakerio pranešimas „Mažvydas ir Augustinas: *imk(it) mane ir skaityk(it)*“, kuriame pranešėjas pateikė hipotezę, jog Mažvydo frazė atspindi Augustino posakį *Išpažinimuose: tolle lege, tolle lege*.

Antroje dalyje Sigitas Narbutas pristatė šiemet surastą, niekada netyrinėtą Kauno liuteronų kunigo Pauliaus Oderboro 1583 m. Vilniuje išspausdintą herojinę poemą *Himnas apie seną ir garsią Glebavičių giminę, šviesiam ir prakilniam ponui Minsko kaštelionui, LDK žemės išdininkui Jonui Glebavičiui parašytas bardiško Pauliaus Oderborno*, kurioje apdainuojama Lietuvos istorija, kunigaikštis Gediminas, Vilniaus įkūrimas ir Glebavičių giminė. Darius Antanavičius kalbėjo apie „Pirmąjį kaunietį – spausdintos knygos autorių“, t. y. Martyną Gradauską (Gradowski) ir jo poemą *Elegia de resurrectione Domini nostri Iesu Christi* (1561). Živilė Nedzinskaitė savo pranešime aptarė Kražių kolegijos ir Tilžės misijos veiklą, nukreiptą prieš protestantus ir skirtą katalikų tikėjimo stiprinimui bei kitatikių atvertimui į katalikybę. Ona Daukšienė analizavo Mikalojaus Kristupo Chaleckio *Dvinarį*, jame išryškino polemiką su protestantais, kuri, pasak mokslininkės, „reiškia gana originaliai: tekste paslepiamos nuorodos į pagrindines doktrinas, dėl kurių nesutaria katalikai ir protestantai, o *sola fides* argumentas pasitelkiamas ir transsubstanciacijos bei žmogiškojo pažinimo ribų klausimais“.

Trečioje, paskutinėje, konferencijos sesijoje Birutė Triškaitė pristatė netikėtai Prūsijos kultūros paveldo Slaptajame valstybiniame archyve Berlyne atrastą Stanislovo Rapolionio recenziją apie Jano Laskio veikalą *Epitome doctrinae ecclesiarum Phrisiae Orientalis*, kuri nuo XIX a. laikyta dingusia. Gina Kavaliūnaitė pranešime „1701 m. Naujasis Testamentas: apie vertėjus ir šaltinius“ kėlė klausimą „ar tikrai Samuelis Bythneris, Bernhardas Sandenas ir Frydrichas S. Schusteris buvo šio leidinio vertėjai, ar tikrai jie naudojosi vokišku šaltiniu?“ Autorystės klausimo temą pratęsė ir kita pranešėja Birutė Kabašinskaitė, kuri savo tyrimu paneigė 1781 m. kalvinistų *Kancionolo* autorystę, iki šiol priskiriamą Mykolui Cerauskui. Inga Strungytė-Liugienė aiškino 1816 m. Martyno Liudviko Rėzos pastangomis parengto trečio lietuviškos Biblijos leidimo egzemplioriaus atsiradimo istoriją Vokietijos Herrnhuto mieste, analizavo joje paliktus rankraštinius įrašus bei aptarė pamokslininko Christiano Friedricho Cunow religinę veiklą.

LLTI interneto svetainėje galima rasti konferencijos programą: http://www.llti.lt/failai/Reformacija_programa4.pdf. Taip pat tezes: <http://www.llti.lt/failai/TEZES.doc>.

Platesnę šios konferencijos apžvalgą žr. Vilma Zubaitienė, „Mokslinė konferencija „Reformacija ir senoji Lietuvos raštija“, *Archivum Lithuanicum* 19, p. 387–390.

SIMONA JASKELEVIČIŪTĖ

2017 m. lapkričio 23–24 d. Vilniuje, Lietuvos istorijos institute vyko XVI tarptautinė mokslinė konferencija „Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė XVIII amžiuje: luomas, užsiėmimas, pašaukimas“. Gražią mokslinę tradiciją kuriančiai konferencijai buvo parengtas 21 pranešimas. Šį kartą buvo pristatytas bene vienintelis filologinis tyrimas – tai Magdalenos Šlusarskos (Lenkijos mokslų akademijos literatūros tyrimų institutas) pranešimas apie įdomią, ne(iš)vingusią skandalingos reputacijos knygų vertėjos Onos Grozmanaitės-Narbutienės asmenybę. Nuskambėjo taip pat keli pranešimai iš kultūros ir švietimo istorijos srities, kuriuos norisi paminėti: Lina Balaišytė (Lietuvos kultūros tyrimų institutas) apibendrino duomenis apie dailininkus XVIII amžiuje, jų karjeros galimybes, pateikdama ir ryškių konkrečių dailininkų pavyzdžių ir konkrečių skaičių, pavyzdžiui, kiek tam tikru metu dailininkų dirbo Varšuvoje (minėtas skaičius – apie 220, apie pusė iš jų iš jų buvo susiję su valdovu, didžioji pastarųjų dalis gaudavo nuolatinį atlyginimą), kiek galėjo tuo metu dirbti Vilniuje ir kt. Andrea Mariani (Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas), nepateikdamas kokių nors naujų duomenų, apžvelgė ganytojišką jėzuitų veiklą Vilniuje. Naujau nuskambėjo Kazimierzo Puchowskio (Gdansko universitetas) pranešimas apie bajoriškąsias kolegijas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės elito ugdyme, pranešime atsižvelgta ir į esamus lietuviškuosius tyrimus. Aistė Paliušytė (Lietuvos kultūros tyrimų institutas) perrskaitė pranešimą „Dailininkų mokymo įteisinimas ir sklaida XVIII a. Nesvyžiaus Radvilų dvare“; Janina Kamińska (Varšuvos universitetas) – „Lietuvos skyriaus mokyklų tinklas Tautinės edukacinės komisijos mokyklų struktūroje“; Aivas Ragauskas (Lietuvos edukologijos universitetas) – „Tarp luomo, užsiėmimo ir pašaukimo: Kėdainių gimnazijos mokytojai (XVII–XVIII a.)“; Ryszard Ślęczka (Krokvos pedagoginis universitetas – „XVIII amžiaus antrosios pusės Lietuvos mokyklų mokytojo portretas Krokvos archyvinių šaltinių duomenimis“.

Visa konferencijos programa: http://www.istorija.lt/wp-content/uploads/2017/11/Konferencijos_programa.pdf

SIMONA JASKELEVIČIŪTĖ

2017 m. gruodžio 1–2 d. Lietuvių kalbos institute vyko tarptautinė mokslinė konferencija „Modernybės ir tradicijų sampyna: surinkimininkų judėjimas Mažojoje Lietuvoje“. Reformacijos 500 metų sukakčiai paminėti skirta konferencija dėmesį skyrė protestantizmo kryptims – pietizmui (lot. *pietas* – dievo-

baimingumas, pamaldumas) ir naminėms pamaldoms – surinkimams, kurie gyvavo daugiau nei 200 metų.

Konferencijoje įvairių mokslo sričių tyrėjai mėgino tarpdalykiškai pažvelgti į XIX–XX a. plitusią religinę bendruomenę – surinkimus (vok. Gemeinschaftsbewegung, len. gromadkarstwo). Mokslininkus domino surinkimininkų religinių raštų ypatumai ir jų literatūrinė raiška, pasaulėjautos bruožai ir įtaka vėlesnės visuomenės raidai. Konferencijoje buvo apibendrinta medžiaga ir iš 2017 m. rugpjūčio mėnesį vykusios ekspedicijos, kurioje dalyvavo kelių mokslo institucijų darbuotojai iš Lietuvos (LLTI, LKI, KU) ir Lenkijos (Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas).

Sveikinimo žodžiu konferenciją pradėjo LKI direktorė Jolanta Zabarskaitė, projekto „Moderniųjų iniciatyvų ir tradicijos dialogas: surinkimininkų judėjimas Mažojoje Lietuvoje“ vadovė Inga Strungytė–Liugienė ir Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios vyskupas Mindaugas Sabutis. Dvi dienas vykusios konferencijos metu buvo perskaityta 16 pranešimų. Plenarinį konferencijos posėdį pradėjo mokslininkė Christiane Schiler iš Berlyno Humboldtų universiteto, kuri perskaitė pranešimą „Halės pietizmo įtaka Prūsijos Lietuvai“. Pranešėja supažindino su Halės pietistų veikla ir jų idėjomis Prūsijoje. Žavinta Sidabraitė (LLTI) pranešime „Tradicijos ir inovacijų sankirta surinkimininkų literatūroje“ apžvelgė surinkimininkų religinių veikalų kalbos tradiciškumą, kaitą, literatūrinę raišką. Pirmojoje konferencijos sesijoje Darius Petkūnas (KU) pranešime „Prūsijos liuteroniškojo pietizmo ištakos ir teologiniai bruožai“ gilinosi į pietizmo ištakas, pasaulietinės valdžios požiūrį į surinkimininkus. Istorikas Darius Barasa (KU) savo pranešime „Nauji duomenys apie XIX a. pirmosios pusės surinkimus Prūsijos Lietuvoje“ atskleidė iki šiol netyrinėtus naujus archyvinius duomenis apie surinkimininkų judėjimo ištakas ir chronologiją Prūsijos Lietuvoje XIX a. pirmoje pusėje. Pranešėja Silva Pocyte (KU) pranešime „Tarp konservatyvumo ir modernumo: lietuvininkų kultūrinės veiklos XIX–XX a. sandūroje atspindžiai lietuviškoje spaudoje“ analizavo surinkimininkų ir lietuvių draugijų Mažojoje Lietuvoje santykius.

Antrąją konferencijos dalį pradėjęs Martynas Purvinas (KTU) perskaitė pranešimą „Mažosios Lietuvos kaimas XVIII a. pabaigoje ir XIX a. kaip surinkimininkų veiklos terpė“. Jame buvo apžvelgtas Mažosios Lietuvos regiono savitumas, archaiškoji kaimiška gyvensena, lietuvininkų kultūra ir socialinė aplinka. Žydrone Kolevinskienė (LEU) pranešimą „Surinkimininkai levos

Simonaitytės kūryboje“ skyrė Reformacijai ir Ievos Simonaitytės jubiliejiniais metams. Pranešėja pristatė surinkimininkų judėjimo įvaizdžius grožinėje Simonaitytės kūryboje, gilinosi į negatyviai kūryboje vaizduoto aptariamojo judėjimo priežastis. Inga Strungytė-Liugienė pranešime „XIX a. surinkimininkų himnodijos savitumas“ analizavo XIX a. pradžios surinkimininkų giesmyno repertuarą XVIII a. Prūsijos liuteroniškosios himnodijos kontekste. Evangelikų liuteronų kunigas Remigijus Šemeklis pradėjo trečiąją konferencijos dalį ir savo pranešime „Pietistinis judėjimas Prūsijos Lietuvoje“ plačiai aptarė surinkimininkų ištakas, raidos ypatumus, pietizmo idėjų recepciją. Vacys Bagdonavičius (Vydūno draugija) perskaitė pranešimą „Vydūnas ir surinkimininkai“, kuriame analizavo Vydūniškąją pietistinio pobūdžio tikybos sampratą, pateikė inovatyvų požiūrį į Vydūno pasaulėžiūros ir surinkimininkų sąsajas. Marijus Šidlauskas (KU) pranešime „Tarp įvaizdžio ir savivaizdžio“ į surinkimininkų fenomeną bandė pažvelgti pro klasikinę komparatyvistinės imagologijos prizmę. Kotryna Rekašiūtė (LLTI) pranešime „Lietuviški spaudiniai Šilutės evangelikų liuteronų bažnyčios parapijos archyve“ apžvelgė Šilutės parapijoje esančią lietuvišką religinę literatūrą, dėmesį skyrė rankraščiniams įrašams ir galimai žymiesiems sakytojams priklausiusioms knygoms.

Paskutinę konferencijos dalį pradėjo Roza Šikšnienė (Lietuvos dailės muziejus, Prano Domšaičio galerija), kuri perskaitė pranešimą „Surinkimininkai ir kultūrinės atminties apraiškos XXI a. (senelį Jurgį Mėgį prisimenant)“. Pranešime dėmesys buvo skiriamas kartu su pietizmu Mažojoje Lietuvoje plitusiai bibelforšerių (vok. Bibelforscher) judėjimui. Poznanės Adomo Mickevičiaus universiteto tyrėja Justyna Prusinowska pranešime „Prietarai surinkimininkų pasaulėžiūroje“ remdamasi archyvine medžiaga, 2017 m. Šilutės krašte vykusios ekspedicijos metu sukaupta patirtimi ir surinkimininkų giminaičių prisiminimais, analizavo surinkimininkų požiūrį į prietarus. Mindaugas Šinkūnas (LKI) pranešime „Surinkimininkų ortografija: normų emancipacija ar ignoravimas?“ dėmesį atkreipė į Mažosios Lietuvos Heinricho Degeno spaustuve Karaliaučiuje, kuri išspausdino svarbių, surinkimininkams skirtų leidinių. Pranešėjas aptarė Degeno spaudiniuose buvusias rašybos normas ir jų įsitvirtinimą, surinkimininkų literatūros proveržį. Konferenciją užbaigė Inga Strungytė-Liugienė ir Kotrynos Rekašiūtės pranešimas „Kultūrinės (religinės) atminties beiškant (apie ekspediciją Šilutės ir Jurbarko krašte)“. Pranešėjos apibendrina lauko tyrimų Šilutės ir Jurbarko krašte rezultatus,

aptarė šių kraštų evangelikų liuteronų autochtonų prisiminimus apie pokario metais vykusius surinkimus.

Renginys buvo pajvairintas kultūrine programa – LKI buvo atidaryta surinkimininkams skirtos literatūros paroda „Kas man žemės skarbas“, surinkimininkų giesmes konferencijos metu giedojo choras „Brevis“, poetinius perskyrimus užpildė Romualdas Skunčikas.

Taip pat informacijos ir konferencijos nuotraukų galima rasti Lietuvių kalbos instituto svetainėje: <http://lki.lt/konferencijos-modernybes-ir-tradicijos-sampyna-surinkimininku-judejimas-mazojoje-lietuvoje-akimirkos/>; Čia yra ir konferencijos programa <http://lki.lt/wp-content/uploads/2017/11/Plakatas-ir-programa-2017-12-1.pdf> bei tezės <http://lki.lt/wp-content/uploads/2017/11/tez%C4%97s-2.pdf>.

KOTRYNA REKAŠIŪTĖ

2017 m. gruodžio 12 d. Kultūros ministerija paskelbė Martyno Mažvydo premijos laureatą. 2017 metų premija skirta literatūros istorikui, vertėjui, bibliografui, buvusiam LLTI Senosios literatūros skyriaus vedėjui, LMA Vrublevskių bibliotekos direktoriui dr. Sigitui Narbutui.

Pastarųjų penkerių metų dr. Sigitu Narbutu veikla aprėpia platų profesinio, mokslinio bei kultūrinio darbo lauką. Itin svarus jo indėlis į senosios Lietuvos raštijos tyrimus ir jų sklaidą. Gerai žinomi ir puikiai vertinami profesionalūs Narbutu Europos ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos literatūros vertimai į lietuvių kalbą iš senosios graikų ir lotynų kalbų. Tarp jų ypatingą vietą užima svarbiausias šio laikotarpio darbas – Alberto Kojalavičiaus-Vijūko veikalo *Šventasis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos bei jai priklausančių provincijų giminių ir herbų vardynas* vertimas į lietuvių kalbą, šio šaltinio tyrimas ir publikavimas (2015). Lietuvos – senosios ir naujosios – raštijos ir kultūros istorijai bei asmenybėms skirta ir visa kita Narbutu mokslinė veikla. 2017 m. jis inicijavo spaudos Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštijoje pradininko Pranciškaus Skorinos Prahoje pradėtos leisti *Rusėniškosios Biblijos* 500 metų jubiliejaus minėjimą Lietuvoje, 2014 m. aktyviai prisidėjo minint Kristijono Donelaičio 300-ąsias gimimo metines. Puikus senosios Lietuvos raštijos išmanymas 2017 m. padėjo Narbutui atrasti LDK kultūros ir literatūros tyrėjams iki tol nežinotą evangelikų liuteronu kunigo Pauliaus Oderbornu lotyniškai sukurtą poemą *Himnas apie seną ir garsią Glebavičių giminę*, išspausdintą Vilniuje

1583 m. Šis atradimas – tarytum dovana 500-osioms Reformacijos metinėms.

Visi (ir su bendraautoriais) Narbuto mokslinių tyrimų rezultatai paskelbti 4 knygose, 9 mokslo straipsniuose, 15 pranešimų tarptautinėse konferencijose Lietuvoje, Čekijoje, Italijoje, Lenkijoje ir kitose Europos valstybėse.

Martyno Mažvydo premija, įsteigta Kultūros ir Švietimo ir mokslų ministerijų, skiriama už nuopelnus Lietuvos valstybės kalbai, raštijos istorijai ir knygos menui, už ypač vertingus ir visuotinai pripažintus senosios lietuvių raštijos mokslinius tyrinėjimus.

LIGITA MIKULĖNIENĖ

2017 m. gruodžio 19 d. Vilniuje, Nacionaliniame muziejuje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai įvyko vieša diskusija „Punktų sakymų kritinis leidimas: Europos homiletikos tradicijų sklaida Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje“. Joje aptartas neseniai baigtas leisti Konstantino Sirvydo Punktų sakymų kritinis leidimas, kurį sudaro penkios knygos. Visų pirma tai doc. dr. Virginijos Vasiliauskienės ir prof. Kristinos Rutkovskos parengtos dvi Konstantino Sirvydo Punktų sakymų kritinio leidimo knygos: *Punktai sakymų nuo Advento iki Gavėnios* (1629) ir *Punktai sakymų Gavėniai* (1644). Jose paskelbtos minėto pamokslų rinkinio faksimilės ir dokumentiniai perrašai su kritiniu aparatu. Kiek vėliau atskira knyga išėjo *Konstantino Sirvydo Punktų sakymų teksto rengimo principai, rodyklės ir šaltiniai* ir dvi monografijos: Vasiliauskienės monografija *Konstantino Sirvydo Punktų sakymų struktūra, turinys ir šaltiniai* bei Rutkovskos monografija *Konstantino Sirvydo Punktai sakymų – XVII amžiaus pirmosios pusės lietuvių ir lenkų kultūros paminklas lenkų kalba*.

Vasiliauskienės leidinys orientuotas į Sirvydo pamokslų ir perikopijų tekstų šaltinius, Sirvydo biblinės terminijos kilmę bei šaltinius ir šio pamokslų rinkinio sąsajas su kitais panašaus pobūdžio rašto paminklais. Čia taip pat aprašyti tie tyrimo aspektai, kurie buvo labai svarbūs Punktų sakymų kritinio leidimo tekstui parengti: spaudmenys, rašyba, skyryba, korektūros klaidų tipai.

Rutkovskos monografijoje buvo tyrinėjamas *Punktų sakymų* tekstas lenkų kalba: tirtos jo sąsajos su lietuvišku ir lotynišku tektais, Sirvydo veikale vartotų kalbų funkcijos, nagrinėjami lietuviško teksto vertimo į lenkų kalbą ypatumai. Identifikuojant *Punktų sakymų* šaltinius, ypač parašytus lenkų kalba, tikrintas jų pasitelkimo būdas ir mastai. Daug dėmesio skirta bibliinių

intekstų analizei, svarstoma apie biblinio stiliaus formavimosi ypatumus. Knyga įsilieja į postilių žanro tyrimus Lietuvoje, joje atspindėta daugiakalbystės problematika diachroniniu aspektu.

Kritinį leidimą renginyje pristatė jo rengėjos doc. dr. Virginija Vasiliauskienė ir prof. dr. Kristina Rutkovska, diskusijoje dalyvavo profesoriai Bonifacas Stundžia ir Paulius Subačius, kurie buvo ir leidinių moksliniai recenzentai, dalyvius kalbino doc. dr. Darius Kuolys. Prof. Stundžia, be kitų dalykų, tarė kelis žodžius apie Sirvydo tarmę, skaitytojų malonumui perskaitė keletą *Punktų* ištraukų tardamas, kaip jos galėjo skambėti tais laikais, kai Sirvydas gyveno. Taip pat apibūdino Sirvydą kaip filologą, didį eruditą, aptarė jo kaip leksikografo darbus. Ir pastebėjo, kad kritinis leidimas padeda pagrindus tokiai filologinei analizei, kokios iki šiol nebuvo.

Prof. Subačius pabrėžė, kad situacijoje, kai nėra parengiamųjų tyrimų, toks darbas sunkiai įveikiamas vien savo jėgomis ir trumpais terminais. Sirvydas susilaukė rūpestingų tyrėjų, pasiteisino mokslininkų pasirinktas kelias bendradarbiauti, tartis su kolegomis (taip pat recenzentais) ieškant sprendimų. Apibendrinamas senųjų raštų leidimus iš tekstologinės perspektyvos profesorius konstatavo, kad dar neturime išleidę nė 10 paveldo veikalų pagal vakarietiškus standartus. Bet šitas leidimas – vienas iš tokių. Buvo paantrinta prof. Stundžiai, kad jau vien galimybė matyti, kur Sirvydo žodžiai, o kur citatos – labai didelis dalykas. Pati koncepcija, kai tyrime kalbama apie lietuvių ir lenkų kalbas kaip viena kitą turtinančias, besikalbančias kalbas, yra naujos epochos, į kurią dar tik einame, ženklas.

Prof. Rutkovska papasakojo apie savo tyrimo išskirtinumą – žvelgti ir suvokti Sirvydą per lenkiškąjį jo tekstą, lyginti su lenkiškuoju kontekstu, kur bene svarbiausia buvo Šventojo Rašto vertėjo Jokūbo Vujeko žvaigždė. Vietoje įsipareigoto įvadinio straipsnio prireikė parašyti visą knygą, tikrinant teiginį, jog Sirvydas nenusirašė Vujeko Vulgatos lenkiško vertimo teksto, kad daug citatų, visų pirma Šventojo Rašto, vis dėlto iš lotynų kalbos buvo verstos į lietuvių kalbą, o paskui į lenkų kalbą. Buvo apibūdinti ir kiti Sirvydo *Punktų* bruožai – antai tarp lietuviško ir lenkiško teksto daug neatitikimų, lietuviški žodžiai įvairiais ekvivalentais versti į lenkų kalbą, tad vertimas vertintinas kaip grynai kultūrinis; paliestas lotyniškų marginalijų klausimas, – jos buvo indeksas, kurį pasitelkiant apie knygos turinį siekta byloti ne tik lietuviams ir lenkams, bet ir visiems besidomintiems Europoje.

Į Kuolio klausimą apie Sirvydo lenkų kalbą Rutkovska atsakė, kad Sirvydas vertė pažodžiui į lenkų k., be to, turėjo tilpti į stulpelius (skiltis), todėl ji yra skurdesnė nei Vujeko, ne tokia vaizdinga.

Virginija Vasiliauskienė, apibūdinusi atliktus tyrimus, apibendrina, kad iš jų Sirvydas atsiskleidžia kaip viena intelektualiausių savo laikų asmenybių, kaip biblinės terminijos ir stiliaus kūrėjas, teologas ir filosofas, Biblijos vertėjas. *Punktuose* randama per 1000 citatų iš daugumos ŠR knygų, cituojami Bažnyčios Tėvai, mistikai, net evangelikų reformatų autoriai. Šių citatų indeksui ir skirta didžioji dalis paskutinės, III-iosios, kritinio leidimo knygos. Buvo pristatytas evangelijų ištraukų vertimo problemos apibendrintas vaizdas. Be svarbių tyrimo išvadų paminėti darbai, kuriems toliau perspektyvoje turėtų skirti dėmesio taip pat Biblijos ir Bažnyčios istorijos specialistai, kultūros istorikai, nes svarbu yra paisyti tiriamų tekstų paskirties; reikia patikimiau ištirti, kas buvo perimta iš Daukšos ir ankstesniųjų, ir vėlesniųjų tekstų; taip pat Jono Jaknavičiaus poveikį Sirvydui ir įtaką *Punktams*.

Kaip renginio pabaigoje pastebėjo jį vedęs Kuolys, išryškėjusios mokslinių darbų gairės gairės reikalauja ne vieno žmogaus ir ne vienerių metų darbo.

MINTAUTAS ČIURINSKAS